

ΤΑ ΕΝ ΚΛΩΒΟΙΣ ΠΤΗΝΑ ¹

Ο ΦΛΩΡΟΣ

Ἡ χλωρίς *Loxia chloris*.

Κατὰ τὸ ἀνάστημα εἶναι ὀλίγον μεγαλειτέρα τοῦ σπίνου ἔχουσα μῆκος 16 ὑφεκατομέτρων, ῥάμφορ ἰσχυρὸν κωνικοῦ σχήματος. Κατὰ τὸ χρῶμα τὸ μὲν ἀνώτερον τοῦ σώματος εἶναι πράσινον ἐλαίας, ὁ αὐχὴν καὶ τὸ στήθος κίτρινα, τὰ πτερὰ τῶν πτερυγίων ὑπομέλανα, κατὰ δὲ τὰ ἄκρα κίτρινα· τὰ τέσσαρα ἐξωτερικὰ πτερὰ τῆς οὐράς κίτρινα ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τοῦ μέσου, μελανόλευκα δὲ κατὰ τὸ λοιπὸν.

Ἡ θήλεια εἶναι μικροτέρα καὶ διαφέρει προσέτι τοῦ ἄρρενος ἐκ τοῦ πρασίνου ὑπομέλανος χρώματος κατὰ τὴν ῥάχιν, τεφρόχρου δὲ μᾶλλον ἢ κίτρινοπρασίνου ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας. Αἱ νεαραὶ ἔχουσιν ἐπιμήκεις βαθυτέρου χρώματος γραμμὰς εἰς τὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα μέρη τοῦ σώματος.

Ἡ χλωρίς βιοῖ πλὴν τῶν ὑπερβορείων χωρῶν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς Ἀσίας.

Ἐν θέρει βιοῖ εἰς τὰ ἄκρα τῶν δασῶν, τὰ πεδία καὶ κοιλάδας τὰς τεμνομένας ὑπὸ δένδρων, καὶ εἰς τοὺς κήπους τοὺς συνεχόμενους μετὰ τῶν κατοικιῶν. Ταξιδεύει καὶ ἀποδημεῖ περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους· αἱ κατὰ τὸν χειμῶνα εὐρισκόμεναι παρ' ἡμῖν, βεβαιότατα διαρκούντος τοῦ θέρους ἐνδιαιτώνται· ὀλίγον τι βορειότερον ἡμῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐκδρομῶν συνονοῦνται κατ' ἀγέλας πολυαριθμούς, συνήθως μετὰ τῶν σπίνων.

Τίττει κατ' ἐλάχιστον δις τοῦ ἔτους συγνάκις δὲ καὶ τρίς, ἥτοι τὴν πρώτην περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου, τὴν δευτέραν περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰουνίου, καὶ τὴν τρίτην, ὅταν καὶ ἐκ τρίτου τίττη, περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου.

Ἡ νεοττία αὐτῆς ἀρκετὰ τεχνήντως κατασκευασμένη τοποθετεῖται εἰς δικρανῶδεις κλάδους, συνήθως μάλιστα εἰς αἰμασίαν ἢ πυκνὴν βάτον. Ἡ θήλεια κτίζει ταύτην ἐξωτερικῶς διὰ βρύων, ξηρὰς χλόης καὶ στρωννύει ἐσωτερικῶς διὰ πτερῶν, ἐρίων καὶ τριχῶν, τοῦ ἄρρενος ἐλάχιστα βοηθοῦντος ταύτην. Τίττει 5—6 ὡὰ λευκοπράσινα φέροντα κηλίδας ἐρυθράς. Κατὰ τὴν ἐπώασιν, διαρκοῦσαν δεκατέσσαρας ἡμέρας, ὁ ἄρρην φροντίζει περὶ τῆς διατροφῆς τῆς συντρόφου του. Μετὰ τὴν ἐκκόλαψιν οἱ νεοσσοὶ ἀνατρέφονται ὑπὸ τῶν γονέων των διὰ κόκκων μαλακυνθέντων ἐν τῷ προλόβῳ αὐτῶν, ὅταν δὲ ἀρχίσωσι νὰ ἐνδυναμώνωνται διὰ ξηρῶν κόκκων.

Μόλις οἱ νεοσοὶ κατασταθῶσιν ἱκανοὶ νὰ ζήσωσι μόνον, ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ἐγκαταλείπουσιν αὐτούς, ὅπως ἐπαναρχίσωσι νέαν νεοττίαν. Συλλαμβανόμενοι μετὰ τῶν νεοσσῶν ἐξακολουθοῦσιν, ὡς καὶ ἡ καρδερῖνα, νὰ τρέφωσι τοὺς νεοσσούς καὶ ἐν τῷ κλωβῷ.

Ἐλεύθεροι, ὡς καὶ ἐν κλωβῷ, τρέφονται ἐκ παντός εἶδους κόκκων, κέγγρου, κανάθειας, τοὺς τελευταίους τούτους μάλιστα πρέπει νὰ μὴ δίδῃ τις ἐν ἀφθονίᾳ, ἂν θέλῃ νὰ προφυλάττῃ τὴν ὑγείαν αὐτῶν. Τὴν τροφὴν ταύτην ποικιλλοῦσι διὰ θριδάκων.

Οἱ νεοσοὶ ἀνατρέφονται διὰ μίγματος τετραουσιμένων κόκκων κανάθειας, ξηροῦ ἀλεσμένου ἄρτου καὶ ἀρακίδος, πάντων βραχέντων, ὅπως ἀποτελέσωσι ζύμην λιπαράν.

Συλλαμβάνονται διὰ δικτύων καὶ ἰσοβεργῶν.

Αἱ χλωρίδες τίττουσι καὶ ἐν κλωβῷ. Οἱ πτηνοτρόφοι, ὠφελούμενοι τῆς ιδιότητος αὐτῶν ταύτης, συζευγνύουσι τοὺς ἄρρενας μετὰ θηλειῶν καναρινίων.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΡΩΜΑΝΟΣ

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 24 μαρτίου τοῦ ἔτους τούτου ἀπέθνησκεν αἰφνιδίως ἐν τῷ σπουδαστηρίου του, ἐν Κερκύρᾳ, ὁ γυμνασιάρχης τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ εἰς ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων λογίων τῆς πατρίδος, ὁ Ἰωάννης Α. Ρωμανός. Ὁ θάνατός του ὑπῆρξεν ἀνώδυνος· οἱ οἰκτεῖοι του εὖρον αὐτὸν νεκρὸν καὶ παρ' αὐτῷ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ ἐμελέτα! Ἦτο πενήτηντα καὶ ἕξ ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, γεννηθεὶς τῇ 2 μαρτίου 1836.

Ὁ Ρωμανός εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν Κερκυραῖος λόγιος. Ὅχι μόνον ἐν Κερκύρᾳ ἐγεννήθη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ, καὶ μόνον ἐκεῖ, ἐπαίδεύθη, ἐκεῖ δὲ καὶ ἐδίδαξε. Σπανιώτατα δὲ ἀπεδήμησε καὶ σχεδὸν μόνον ὅταν κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων ἤθελεν ἐνίοτε νὰ ἐπισκεφθῇ χάριν ἱστοριογραφικῶν ἐρευνῶν τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἰταλίας. Ἀπέθανεν ἄγαμος, τὴν δὲ στοργὴν του πᾶσαν συνεκέντρωσεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἀδελφούς, ὑπὲρ ὧν ἐμερίμνησεν ὅσον ἦτο εἰς αὐτὸν δυνατὸν, φιλόστοργος γενόμενος ὅσον ἦτο καὶ φιλόπονος καὶ φιλεπιστήμων.

Εἶχε δὲ ὁ Ρωμανός ὄχι μόνον νοῦν δεξιὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ μεγάλην καὶ ἀσυνήθη, ἀλλὰ καὶ σπανίαν χαρρακτῆρος εὐγένειαν, ἣν παρεσκευάσεν εἰς αὐτὸν καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ἀνατροφή. Διὰ τοῦτο ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀπολαυστικὴ ἢ πρὸς τὸν Ἰωμανὸν ἐπικοινωνία καὶ αἰσθησὶν ἐνεποεῖε εἰς τὸν πρὸς αὐτὸν ἐπικοινωνοῦντα καὶ τῶν γνώσεων τοῦ ἀν-

δρός ἢ περίσσεια καὶ τοῦ πνεύματος ἢ λεπτότης καὶ τοῦ χαρακτῆρος τὸ ἀδάμαστον. "Ὄθεν ἐφαίνετο πολλάκις δητικὸς, ἀλλὰ μετὰ χάριτος, καὶ πάσης ἀπειροκαλίας, ἐπιστημονικῆς ἢ κοινωνικῆς, διώκτης ἀμείλικτος. Τὰς γνωστὰς μάλιστα ἐκείνας ἀτελείας τῆς νεοτεύκτου ἡμῶν κοινωνίας, ἃς ἐγέννησε μὲν ἡ μακρὰ δουλεία ἔθρεψε δὲ ἔπειτα ἡ πολιτικὴ ἀκολασία καὶ ἡ περὶ τὴν κατ' οἶκον ἀγωγὴν ἀδιαφορία, καὶ ἐπάτασεν ὁ Ῥωμανός, ὅσον ἠδύνατο, καὶ νὰ διορθώσῃ πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλλε, ἂν καὶ εἶναι ἐν Κερκύρᾳ ὀλιγώτερον ἐπαισθητὰ ἢ ἀλλαγῶν ὅπουδῆποτε. Καὶ κλονήθη βεβαίως οὐκ ὀλίγον ἐπ' ἀγαθῶ καὶ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς κοινωνικῆς μορφώσεως νὰ ἐπιδράσῃ ὁ Ῥωμανός, διότι ἐδίδαξεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὅλα ἔτη καὶ διαρκῶς ἐν Κερκύρᾳ, ὡς διδάσκαλος (1857—1863), ὡς καθηγητὴς (1863—1882) καὶ ὡς γυμνασιάρχης (1882—1892).

Τὰ πρῶτα γράμματα ὁ Ῥωμανός ἐδιδάχθη ἐν Κυθήροις, ἔνθα διέτριβε τότε ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀνδρέας Ῥωμανός, διοικητικὸς ὑπάλληλος τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐμαθήτευσεν ἐν Κερκύρᾳ ἐν τῷ Δευτερεύοντι λεγομένῳ Σχολείῳ καὶ τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, ἔνθα ἔσχε διδασκάλους τὸν Κωνσταντῖνον Σακελλαρόπουλον, τὸν Ἰωάννην Οἰκονομίδην καὶ τὸν Χριστοφόρον Φιλιππῶν. Ἄλλ' ὁ κατ' ἐξοχὴν χαράζας αὐτῷ τὴν ὁδὸν τῆς εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ πορείας καὶ ἐμπνεύσας αὐτῷ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πάτριον ἱστορίαν καὶ ποδηγητήσας αὐτὸν εἰς τὰς σκοτεινὰς τρίβους τῶν μεσαιωνικῶν ἔρευνῶν, εἶναι ὁ Μουστοζύδης, οὗ ἡ φιλία καὶ ἡ διὰ τῆς καθημερινῆς ἀναστροφῆς διδασκαλία ὑπῆρξε τῷ ὄντι πολὺτιμον διὰ τὸν Ῥωμανὸν εὐεργέτημα. Διότι ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ῥωμανοῦ ὡς διδασκάλου, ἰδίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἀνὴρ θὰ κριθῆ ὡς ιστοριογράφος. Τὰ ἱστορικὰ του ἔργα δὲν εἶναι μὲν πολλὰ, ἀλλ' εἶναι ἱκανὰ ὅπως καταδείξωσι τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ὅπερ καθωδήγει αὐτὸν εἰς τὰς ἔρευνας του. "Ὅσον δὲ μεγάλη καὶ ἀκατάβλητος καὶ ἂν ἦτο ἡ φιλοπονία του, ἀπερρόφα οὐδὲν ἦπτον τὸ πλεῖστον τοῦ ἐργασίμου χρόνου τοῦ σοφοῦ γυμνασιάρχου πρὸς βλάβην τῆς ἐπιστήμης καὶ τὸ κακωτηρὸν αὐτοῦ ἐπάγγελμα καὶ αἱ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν σιδηρῶν τοῦ βίου ἀναγκῶν ἀναπόφευκτοι φροντίδες καὶ μέριμναι. "Ὅσοι δὲ ἔχουσιν ἐπίγνωσιν τῶν πόνων καὶ μόχθων, οὐς ἀπαιτοῦσιν αἱ εἰς τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν ἀναφερόμεναι μεσαιωνικὰ σπουδαῖα, καθ' ἃς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρέπει ὁ ἱστοριοδίφης τὰς μὲν πηγὰς νὰ ἀνεύρῃ αὐτὸς, τὰ δὲ ὀλιγοστά βοηθήματα — ἂν ποῦ ὑπάρχωσιν — εἰς ἀσθηρὰν νὰ προὔποβάλλῃ βάζανον καὶ ἐξέλεγγιν, ἐκείνοι βεβαίως θὰ θυμιάσωσι πῶς ὁ Ῥωμανός, ὅστις καθ' ὅλην

σχεδὸν τὴν ἡμέραν ἐταλαιπωρεῖτο διδάσκων, εὖρε καιρὸν νὰ γράψῃ τόσα, ὅσα ἔγραψε καὶ μετὰ τοσαύτης ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας.

Τὸ ἐν ἰδίῳ τόμῳ ἐκδεδωμένον ἔργον του εἶναι ὁ Γρατιανὸς Ζώφης τοῦ Χόφφ, ὃν μετέφρασεν ὁ Ῥωμανός προτάξας ἱστορικὴν μελέτην περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας καὶ τῶν Παλατινῶν Κομητῶν Οὐρσίνων αὐθεντῶν Κεραλληνίας καὶ Ζακύνθου (ἐν Κερκύρᾳ 1870). Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ ἱστορικὴ μελέτη τοῦ μεταφραστοῦ εἶναι πολὺ μείζων τοῦ μεταφραζομένου ἔργου, ἐξεδόθη ἀναλώμασι Παύλου Λάμπρου. Ἄλλας πραγματείας ἐξέδωκεν ὁ Ῥωμανός τὰς ἐξῆς : Τὸ ἄρθρον *Αἶγυλα* (τὰ ἐν τῷ α' τόμ. τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ (ὅπερ ἄρθρον εἶχεν ἀτελέστερον προεκδοθῆ καὶ ἐν τῇ Πανδώρα). — *Ἀυθηρανικὸν δίπλωμα* τοῦ Ταραντίνου ἡγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β' περιέχον μετάφρασιν χρυσοβούλλου Μιχαήλ τοῦ Β' Δεσπότη τοῦ τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ β' τόμῳ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ. — Περὶ *Βουθρωτοῦ* ἐν τῷ γ' τόμῳ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας. — Ἡ *Ἐβραϊκὴ Κοινότης τῆς Κερκύρας* ἐν τῇ *Ἐστία* (Ἰουν. 1891). Καὶ ἡ διατριβὴ αὕτη εἶχεν ἀτελέστερον προεκδοθῆ ἐν τῷ Ἀττ. Ἡμερολογίῳ τοῦ 1872. — Πλὴν τῶν πραγματειῶν τούτων ἐξέδωκεν ὁ Ῥωμανός καὶ Πρᾶξιν περὶ ἀποδόσεως ἠθελοδούλων ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν : *Δημοσία Κερκυραϊκὴ πρᾶξις λατινιστῶν συντεταγμένη περὶ ἀποδόσεως ἠθελοδούλων ἐκ Βαγεντίας τῆς Ἠπείρου, δυναστεύοντος ἐν Κερκύρᾳ τοῦ Ταραντίνου ἡγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β', νῦν τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα μετὰ βραχείας εἰσαγωγῆς, ἀναλώμασι τοῦ δήμου Κερκυραίων, ὑπὸ Ἰωάννου Ῥωμανοῦ* (ἐν Κερκύρᾳ 1882). — Ἄλλὰ καὶ ἐν ἐφημερίσιν ὁ Ῥωμανός τῶν τε Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κερκύρας ἔχει δημοσίευσιν τινὰ ἰδίᾳ ἀρχαιολογικὰ (οἷον ἐν τῇ *"Ὠρᾷ* 1877 σεπτέμβρ. — ἐν τῷ *Ῥήγᾳ Φεραίῳ* τῆς Κερκύρας 27 ἰανουαρίου 1880 : *Τιμητήριος Κερκυραϊκὴ ἐπιγραφὴ, παραληφθεῖσα καὶ ἐν Παρνασσῷ τόμ. Δ' σ. 162*).

Τοιοῦτον ἄνδρα φυσικὸν ἦτο νὰ τιμῆσῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ ἡ Κέρκυρα. Πόσον δὲ μέγα ὑπῆρξε τὸ πένθος τὸ ὅποιον ἐπεχύθη εἰς τὴν ὥραν νῆσον ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Ῥωμανοῦ βλέπομεν ἐκ τοῦ φυλλαδίου, ὅπερ ἐδημοσίευσαν οἱ βαρυαλογούντες μαθηταὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ γυμνασίου : Λόγον καὶ προσφωνήσεις κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Ἰωάννου Ῥωμανοῦ γυμνασιάρχου. (Ἐν Κερκύρᾳ τύπ. ἡ Κέρκυρα 1892).

Μετὰ χαρᾶς ἐμάθομεν ὅτι εἶχεν ἤδη προφθάσῃ νὰ περατώσῃ ὁ αἰδιδίμος ἀνὴρ πραγματείαν περὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, ἣν προώριζε μὲν διὰ τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν, ἀλλ' ἥτις μακροτέρα ἀποβῆσα ἴσως ἐκδοθῆ ἰδιαι-

τέρως. Δυστυχῶς, ἡ Ἱστορία τῆς Κερκύρας, περὶ ἣν, ὡς ἀκούομεν, ἠσχολεῖτο ὡσαύτως ὁ Ῥωμανός, δὲν εἶχε λάβῃ ἀκόμη τὴν προσήκουσαν μορφήν, ἀλλ' ἔμεινεν εἰς κατάστασιν ἀπλῶν σημειωμάτων. Ὅπωςδὴποτε ἱστορικὸν ὑλικὸν θὰ ἔχη συλλέξῃ πολὺ ὁ ἀκάματος λόγιος.

Σ. Κ. Σ.

Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Γαυριῶν ἐπὶ τῷ τίτλῳ « δεσπότης τῆς δημιουργίας », ὁ ἄνθρωπος πολὺ νοθρὸς ὑπῆρξεν εἰς τὸ ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι καὶ τὰ κατώτερα ζῶα εὐρίσκονται εἰς διανοητικὴν τινα κατάστασιν προσεγγίζουσαν τὴν ἰδικήν του. Ἀλλ' αἱ πολλαὶ τῶν αντιρρήσεων αἱ ἐγειρόμεναι πρὶν κατὰ τῆς ἀντιποίσεως ταύτης, ὑπαγορευθεῖσαι τὸ πλεῖστον ἐξ ἀνθρωπίνης κενοδοξίας καὶ ἀσυλλογίστου προκαταλήψεως, ἀνθρῆθησαν πρὸ πολλοῦ ὡς ἰσχυρισμοὶ ἀνυπόστατοι. Ὁ Δάρβιν, ὁ Λουββὸκ, ὁ Λίνδσεῦ, ὁ Ῥόμανς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, περιφανῶς ἀπέδειξαν ὅτι δὲν ὑπάρχει θεμελιώδης διαφορὰ ἐν ταῖς διανοητικαῖς δυνάμεσι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κτηνῶν, τῆς διαφορᾶς οὗσης ἀπλῶς κατὰ τὸν βαθμὸν μᾶλλον ἢ κατὰ τὸ εἶδος.

Ἡ ὑπαρξὶς μνήμης τῶν ζῶων ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιοτάτων καὶ περιεργοτάτων κεφαλαίων τῆς συγκριτικῆς ψυχολογίας, καὶ εἶνε ἐν τῶν πολλῶν γεγονότων τῶν ἀποδεικνυόντων τὴν συμμετοχὴν ἣν ἔχουσι τὰ ζῶα τῆς ἡμετέρας νοήσεως. Ὅτι τὰ ζῶα ὠφελοῦνται ἐκ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔχουσι διαρκεῖς μνήμας ἢ ζωηρὰς ἀναπολήσεις παρελθόντων συμβεβηκότων, ὡς καὶ προσώπων, θέσεων καὶ πραγμάτων. Ὁ Δάρβιν διηγείται περὶ τινος κυνὸς εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἑλπίδος μετὰ χαρᾶς ἀναγνωρίσαντος τὸν κύριόν του, ἀπόντα ἀπὸ ἐννέα μηνῶν. Ἐν τῇ « Καταγωγῇ τοῦ ἀνθρώπου », ὁ μέγας φυσιοδίφης διηγείται τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ ἰδίου σκύλου του : « Εἶχα ἓνα σκύλον ὅστις ἦτο ἄγριος καὶ ἀπρόσιτος εἰς πάντα ζῆνον, καὶ ἐκ προθέσεως ἐδοκίμασα τὴν μνήμην του μετ' ἀπουσίαν πέντε ἐτῶν καὶ δύο ἡμερῶν. Ἐπῆγα σιμὰ εἰς τὸν σταῦλον ὅπου κατῴκει, καὶ τὸν ἐφώναξα κατὰ τὸν παλαιὸν μου τρόπον· δὲν ἔδειξε χαρὰν, ἀλλ' ἀμέσως με ἠκολούθησε τρέγων καὶ με ὑπήκουσεν, ἀκριβῶς ὡς νὰ εἶχον χωρισθῆ ἀπ' αὐτοῦ πρὸ ἡμισεῖας ὥρας. Σειρὰ ὅλη ἀρχαίων ἀναμνήσεων, κοιμωμένων ἐπὶ πέντε ἔτη, ἐν ἀκαρεῖ ἀρυπνίσθη παρ' αὐτῷ οὕτω ».

Ὁ καθηγητὴς Ῥόμανς ἀναφέρει παράδειγμα σκύλου ἐνθυμουμένου ὠρισμένον ἦχον μετὰ δαίλειμμα τριῶν ἐτῶν. « Εἶχα κάποιον μανδρόσκυλον εἰς τὴν ἐξοχὴν, τὸν ὅποιον μίαν φορὰν ἐπῆρα μαζί μου εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τινὰς μῆνας. Ἐνόσφ ἦτο εἰς τὴν πόλιν, οὐδέποτε τοῦ ἐπετρέπετο νὰ

ἐξέλθῃ ἄνευ περιλαιμίου, ἐφ' οὗ ἦτο ἐγκεχυραμένη ἡ διεύθυνσίς μου. Κωδωνίσκος τις κρεμάμενος ἀπὸ τοῦ περιλαιμίου ἔκλυεν ὄξυν κρότον, καὶ ὁ μανδρόσκυλος ἔμαθε νὰ ἐνοῆ ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ κρότου τούτου ὅτι περίπατος ἐπέκειτο. Τρία ἔτη βραδύτερον, ἔλαβα καὶ πάλιν τὸν μανδρόσκυλον εἰς τὴν πόλιν. Ἐνθυμεῖτο πᾶσαν γωνίαν καὶ πάντα διάδρομον τῆς οἰκίας μου ἐν τῇ πόλει, ὡς καὶ τὰς δημοσίας ὁδοὺς· καὶ τὴν πρώτην φορὰν ὅτε τοῦ ἔφερα τὸ περιλαιμῖόν του, μετὰ τοῦ μικροῦ κωδωνισμοῦ, ἔδειξε τὴν χαρὰν, ἀνωγνωρίσας ἀμέσως τὸν ἦχον τοῦ κωδωνίσκου, ἂν καὶ δὲν τὸν εἶχεν ἀκούσει πρὸ τριετίας ».

Ὁ αὐτὸς φυσιολόγος, διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν μνήμην τῶν πιθήκων, ἐδανείσθη πιθήκον τινα ἐκ τῆς ἐν τῇ Ζωολογικῇ ἑταιρίᾳ συλλογῆς. Ἀπ' ἀρχῆς ὁ πιθήκος ἀφωσιώθη αὐτῷ μετὰ σφοδροῦ πάθους, καὶ ἀφοῦ τὸν ἐκράτησεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας, τὸν ἀπέδωκεν εἰς τοὺς ζωολογικοὺς κήπους· καὶ ὁ πιθήκος, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐνθυμεῖτο αὐτὸν τόσον καλὰ ὅσον κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ὅτε ἀπεστάλη ὀπίσω. Ὁ Ῥόμανς διηγείται ὡς ἐξῆς τὰ κατὰ τὸν πιθήκον τούτον :

« Ἐπεσκεπτόμην τὸ πιθηκοτροφεῖον ἀπαξ τοῦ μηνός, καὶ ὅταν ἐπλησίαζα εἰς τὸν κλωβὸν του, μ' ἔβλεπε μετ' ἐκπληκτικῆς ταχύτητος, συνήθως πρὶν ἐγὼ τὸν ἰδῶ, καὶ ἔτρεχεν εἰς τὰς σιδηρὰς ῥάβδους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐξέτινε τὰς δύο χεῖρας του μετὰ πάσης ἐνδείξεως χαρᾶς. Ἐν τούτοις δὲν ἐγγύλλιζε δυνατὰ· ἐφαίνετο λίαν πολυμέριμος ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων πιθήκων κοινωνίας, ὥστε δὲν εἶχεν ἄνεσιν ἀρκετὴν ὅπως ἔλθῃ εἰς διαχύσεις, ὅπως συνείθιζεν ἐν τῷ γαληνιωτέρῳ βίῳ ὃν διῆγε πρὶν. Λίαν ἐκπληκτος ἐκ τῆς ἄκρας ταχύτητος μετ' ἧς με διέκρινεν ὡς αἰκὴ ἐπλησίαζα εἰς τὸν κλωβὸν του, ὅσον πολλὰ πρόσωπα καὶ ἂν ἴσταντο τριγύρω, ἐπίτηδες ἐπισκέφθη τὸ πιθηκοτροφεῖον τὴν Δευτέρα τοῦ Πάσχα, ὅπως ἰδῶ ἂν θὰ με διέκρινε ταχέως καὶ μεταξύ τοῦ πυκνοῦ πλήθους τοῦ ἐπισκεπτομένου τὸ μέρος τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Καίτοι δὲν εὗρον τόπον νὰ σταθῶ εἰμὴ τέσσαρας ὀργυῖας μακρὰν τοῦ κλωβοῦ, καὶ οὔτε ἀφῆκα φωνὴν ἢ ἦχόν τινα ὅπως ἐπισύρω τὴν προσοχὴν, με εἶδε σχεδὸν ἀμέσως, καὶ με αἰφνιδίον νοῆμον βλέμμα εὐγνωμοσύνης ἔτρεξε κατὰ μῆκος τοῦ κλωβοῦ νὰ με χαιρετίσῃ. Ὅτε ἀπῆλθον, με ἠκολούθησεν, ὡς ἔκλυεν πάντοτε, ἕως τὸ ἔσχατον ἄκρον τοῦ κλωβοῦ, καὶ ἐστάθη ἐκεῖ παραφυλάττων τὴν ἀναχώρησίν μου ἐνόσφ ἔμενα ὁρατός. »

Ἐπάρχουσι πολλὰ ἐξακριβωμένα γεγονότα ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ ἐλέφας ἔχει ἰσχυροτάτην τὴν μνήμην. Ὁ Πλίνιος ἔγραψε περὶ τοῦ ζώου τούτου ὅτι ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ ἀνθρώπους οἵτινες ὑπῆρξαν ἀγωγεῖς του κατὰ τὴν νεότητά του· καὶ τοῦτο λίαν πιστευτὸν